

צפה בכיוון Hundegatt

(Вид на Хундегатт)

2

הזרוע של הפרגאל נשאת את השם הונדיגאט עד היום. הסוחרים אגרו את התבואה המובילת עד שנות קדם. אחד ממקימי הקהילה עדת ישראל, מקס מרדכי פרלמן, סוחר מינסק, היו בעלותו חמשה מחסנים.

גלויה עם רישומים של משפחת פרלמן

צפה בכיוון Vordere Vorstadt

(Ленинский пр.)

אם אתה מסתכל לכיוון השני, מעבר לרחוב, ברגע שמאצל, בין הבורסה לפינת הרחוב הסמוכה, אתה מביט בכיכר בה עמד "בית הכנסת הפולני" בחצר האחורייה מאז שנת 1865. בית הכנסת הפסיק לפעול בשנת 1865. הוא נבנה על ידי סוחרים שמקוריהם באזוריים הפולניים הסמוכים וקימו את שירותיהם בטקס הפולני. הרב ד"ר אייר ניסקנסקי נפטר בשנת 1933. בית הכנסת זה נסגר על ידי הנאצים לפני הפוגרומים בנובמבר.

עשינו אנקום פונים לרחוב שנקרא עד שנות העשרים רוח. תחת רכבת Bahnhofstrasse מכוון שהוא הינה תחנת הרכבת הישנה של קניגסברג.

בורסה (Börse)

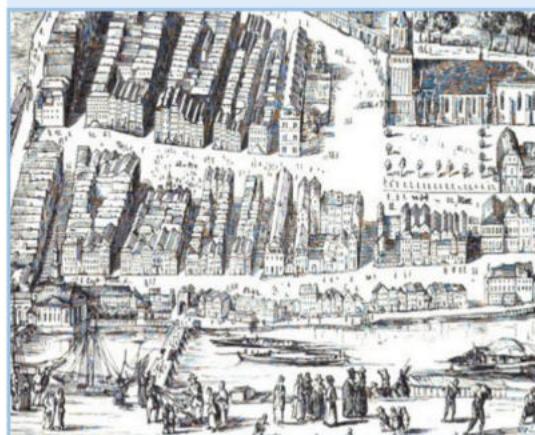
(Кёнигсбергская биржа)

1

מה שנគרא הבורסה החדשה, תוכנן על ידי האדריכל היינריך מולר, נבנה בשנים 1870-1875 לצד הגשר הירוק, הקודמו של הגשר הגדול של היום. במחצית השנייה של המאה ה-19 נסחרה הרבה בתבואה בבורסה זו. קניגסברג היה אחד המקומות החשובים ביותר לייצוא התבואה בים הבלטי. חשיבותה עלה לאחר מכן לשיעירה היה קשור ישירות לרכבת מקניגסברג לאימפריה הרוסית משנת 1860 ואילך. סוחרי התבואה רבים הגיעו מהנפות הליטאיות או בלארוסית. הם היו בעיקר יהודים.

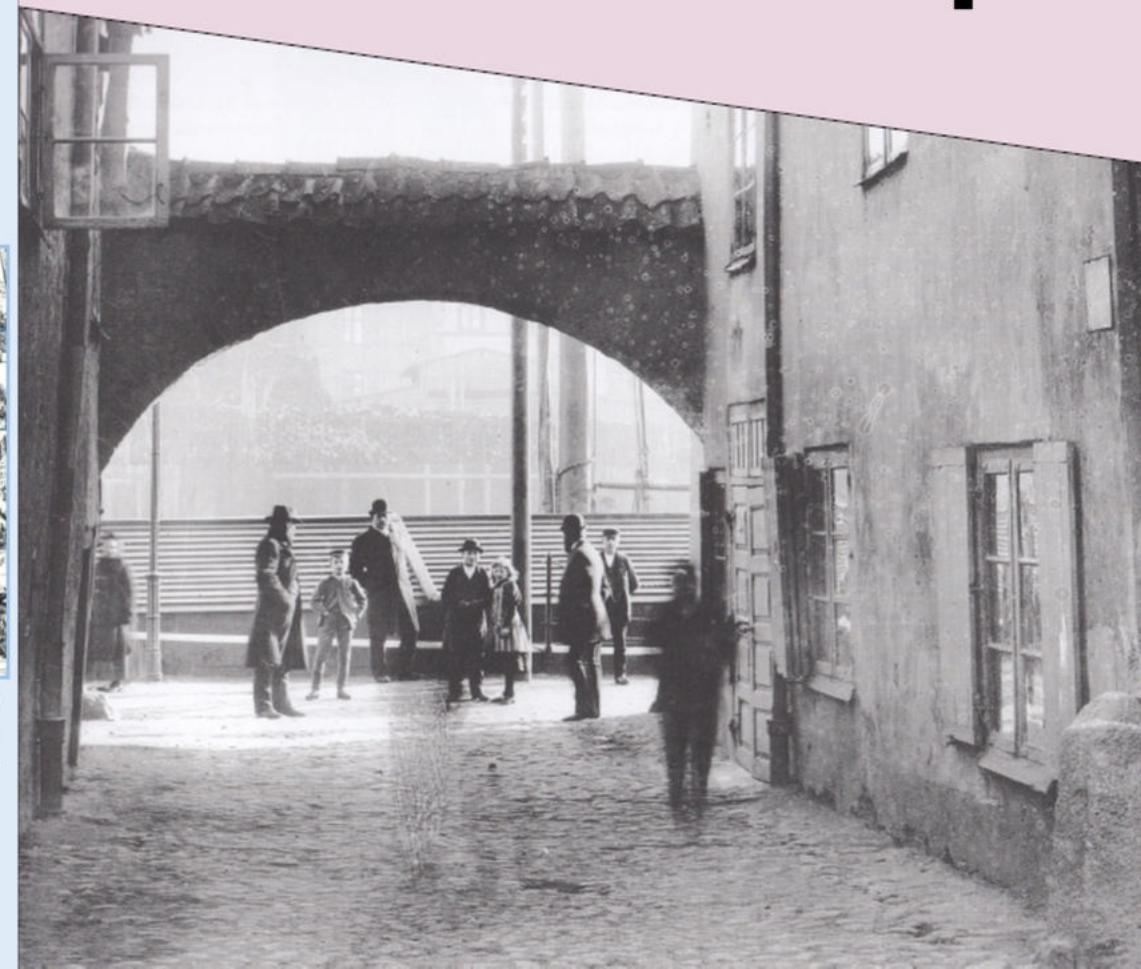

מבט מלמעלה על
הבורסה ושכונת
Vordere Vorstadt
(לפני 1944)

על חרטה ישנה המתארת את קניגסברג בשנת 1844, ניתן לראות את קניופהוף עם הקטדרלה. הפורדרה פרושטאדט מסוון להלן בתיאור של יהודים.

טיול בפרבר היהודי של קניגסברג

5

(בסוף המאה)

קайיזרשטראסה

(ул. полоцкая / ул. Краснооктябрьская)

דרך זו נבנתה בסוף המאה ה-19 על חפיר ונחשהה למודרנית מאד באוטה תקופה. משפחות יהודיות רבות עברו לאזור כאן והקימו גם את חברותיהן ברחוב זה.

חשובה מאוד למשל, היה הייצוג של HAPAG

חברת ספנות והברוג אמריקה, שנמצאה בפינת קאייזרשטראסה, פודדרה פורשטט. משפחות יהודיות רבות הגיעו מתחום המושב ברכבת לקיןגסברג, קנו כאן את כרטיסים לسفינה ואך המשיכו לכליון ניו יורק.

הסון הראשי של Adolf Abraham Funk, HAPAG הגיעו לקיןגסברג מהעיר פאלגנה בליטא והקימו שם את העסק המהגר.

6

רחוב בית הכנסת

(быв. синагогальная ул.)

בית הכנסת הראשון של קוייניגסברג נחנך בשנת 1756 בצד הצפוני של הרחוב הקטן הזה, שכך מעט ולא ניתן

לזהות אותו עוד. לפני כן היה בית הכנסת בטהטרויסטראסה של ימינו. בית הכנסת זה נהרס גם במהלך הרדיפה הגדולה בשנת 1811, אך נבנה מחדש בשנת 1815. באותה תקופה התגוררו בעיר אלפי יהודים. לצד המקהום, בית המרחץ היהודי המסורתי. בבית הסמוך שכן בית זקנים יהודי. הוא נשא את השם "ישראליטישה סטפפֿט" והוא קיים עד 1942.

בשנת 1893 נוסדה עדת ישראל בעיירה ובאותה השנה נבנתה בית הכנסת משלה בצד השני של הרחוב (הצד הדרומי). בית הכנסת העתיק עלה באש במהלך וובember 1938, בית הכנסת חדש עמד בשלה באנטן ימי שירוטי כנסיות ומפגשים של הקהילה היהודית עד 1942. הבניין נהרס על ידי פצצות אングליות בסוף אוגוסט 1944.

4

קנווכנשטראסה

(ул. Серпуховская)

משפחות יהודיות רבות התגוררו ברחוב זה. ביניים הייתה משפחתו של ליאו מינקובסקי, שהגיעה לקיןגסברג בשנת 1877 כדי להעניק לבנים חינוך טוב.

הרמן מינקובסקי (1864-1909) היה מומתני קאייזרשטראסה, ידוע ואחיו הגדול אופסקר (1858-1831)

לרופא חשוב. אחד התושבים המפורסמים ביותר היה המלומד היהודי המפורסם, התלמודיסט והרב ישראל סלנטר (1810-1883). הוא הגיע מזאגר בליטא, הוא התגורר בערים שונות באירופה ובילה את שנותיו האחרונות כאן בקיןגסברג, שם נפטר. את קברו ניתן לבקר בבית הקברות היהודי.

cutet amo פונים אל לשער Kaiserstrasse

�יכר השוק (Jahrmarktplatz)

(быв. площадь ярмарки)

לפני שאנחנו חוזים את הרחוב, אנו מסתכלים על הכיכר. במקור, בסוף המאה ה-19, הקהילה היהודית רצתה לבנות כאן את בית הכנסת החדש שלהם בכיכר השוק. אך העיר לא אפשרה זאת, מכיוון שהיא רצתה לשומר על מקום השוק כאן. הוציאו לקהילה היהודית כמה אתרי בנייה אחרים, כולל זה בו בית הכנסת עומד היום.

3

בתחלת שנות העשרים הרחוב הזה היה גם מקום מפגש עבור צוינן קוניגסברג. למרות שווייקטור חיים ארלוזרוב

בקנייניגסברג, כבר לא גור בקניגסברג אלא בברלין. באותה תקופה, הוא בא לבקר בקביעות חבריהם. תצלום של מפגש צוינן שצולם בחורף 1920/21 כאן בנקודות המפגש בבן-ו-שטראסה מעיד על כך.

1920/21 מפגש צוינן חורף
Feuergasse

(быв. ул. пожарная полоса)

באוזר זה היי כל קר הרבה פונדקאים ובתי מלון, שהיו קרובים באופן מסורתי לרכבות. יש גם מלון כשר

המלון נוהל על ידי חנה מדי שהגיעה ממיר. היא הייתה דתית למדידין ולכך לבשה פאה. בקץ ניהלת בית הארכה כשר בכפר הנפש על חוף הים שנקרה קראאנץ.

בדיק ב深深地 לבניין בית החירות של הענבר היה בעבר רחוב צר, פירגסעה, שבוסףו במס' 2 היה בית הכנסת חסיד', מה שכונה "שטייל". יהודים עניים יותר, אך גם נוצרים רבים, התגוררו כאן סבב תחילת המאה.

מפעלי ענבר מלכוטי
(ул. Портовая)

בשנת 1858 החלו הימם מורייך בקר ושותף שלו פרידריך וילהלם סטנטין לכרות בברנשטיין בקנה מדיה תעשייתית. בשנת 1861 חכר את האזכות לחץ ענבר מהמדינה הפרוסית. החברה נבנתה את מכרה הענבר הראשון בפלמניק. מרווחים אלה תרם בקר הרבה כסף לבניית בית הכנסת, שהושלים בשנת 1896. בשנת 1899 מכיר את חוק הענבר לממלכת פרוסיה והמדינה הקימה את "קניגליכה ברנשטיין וווקה קניגסברג" מפעלי ענבר מלכוטי. בנין זה הוקם למטרה זו. עובדי ענבר רבים הועסקו בו. המוחמים האגדולים ביוטר היו מתוחנות ענבר יהודיות, ששפחותיהם הגיעו מפלגנה הליטאית. רוב משפחותיהם גרו ברובע זה.

בית יתומים יהודי / בית כנסת ליברלי החדש

(ул. Октябрьская 1/1а)

בשנת 2011 הוקמה הקרן לבניית בית כנסת בקלינינגרד. כותן החסנות הראשי של בניין בית הכנסת הוא איש העסקים בקלינינגרד ולידmir קצמן. הבניין החדש נחנך ב- 8 בנובמבר 2018. בית הכנסת ישכן גם מוזיאון עם ספריה.

כ-1911-1904 בית יתומים ובית כנסת

10

הסיוור מסתיים מול בית הכנסת החדש הליברלי, שlidio ניצב בבית היתומים היהודי לשעבר, שנבנה בשנת 1904 עם תרומות מהקהילה היהודית, כולל תרומה גדולה מאלמנתו של מגנט הענבר מורייז בקר, הנרייט בקר ובוכו.

יתומים יהודים חיו כאן עד סוף 1938. לאחר הפוגרים בNovember, ילדים שעדו את נגנסברג להולנד ואנגליה במסגרת תוכנית "קינדרטנספורט". להצלת ילדים יהודים. אלה שהגיעו להולנד שם נהרו אחר כך, אך אלה שהגיעו לבריטניה שרדו. הבניין שימש כבית הספר היהודי עד 1942.

בית הכנסת הליברלי, שנבנה על פי תכנון של אדריכל ברלין קרמר ולפנשטיין, נחנך בשנת 1896. יותר מ 4,000 יהודים התגוררו בעיר באותה תקופה. הבניין, שומן על ידי תרומות רבות של סוחרים יהודים, מעיל כל סוחרי התה, ועל ידי מורייז בקר, נשף במלון הפוגרים בנובמבר 1938. לאחר מכן, גברים מהקהילה היהודית נאלצו לסייע בפיקוח. לאחר מכן הוקמו צירפים לעובדי כפייה יהודים בשטח הריק.

9

גשר הקיסר אוויידנדאם
Kaiser Bridge/Weidendamm
(Юбилейный мост/ ул. Октябрьская)

אנו מסתכלים לחוף הנהר השני. היי כאן מבנים ייצוגיים רבים. בין היתר, שאר הבנקאי י'רג' מרקט (1843-1927) כאן. אשטו, המשוררת גרטרד מרקס (1851-1916) ו- 12 יידי התגוררו עימם. מרקט היה מייסד בנק Norddeutsche Creditanstalt

בנק אליו השקייע רבות בכללה ופיתוח של העיר והאזור. בנוסף, מרקט היה פילנתרופ חשוב של העיר..

משפחה מרקט (1892)

גם החזן החשוב בבית הכנסת אדוואד בירנבוים (1855-1920) התגורר זמן רב בשכונה בוויידנדאם בין 1942 כמו רבים

מכאן כבר תוכלו לראות את ציפת בית הכנסת, שם יהיה סוף ההליכה.

בית משפחת מרקט (לפני 1927)

(Text: Ruth Leiserowitz, Idea: Victor Shapiro & Ruth Leiserowitz)
טקסט: רות לייזרוצ'יז. רעיון: ויקטור שפירא ורות לייזרוצ'יז

תרגום בעזרת חביב של בט'י וRALF SELINGER
(Jewish Vilavskis)

דלקסטרוסה Selkestrasse
(Mal. Переулок)

7

ברחוב הסמוך, שבתיו נבנו בסוף המאה - 19, עברו משפחות יהודיות של פיטרנשטיין רצוי להיות בקשר בית הכנסת. בתקופה הנאצית משפחות יהודיות נאלצו לעזוב מרחובות אחרים לכאן לבתים בצלקסטרוסה או בסמוך לה. مكانם נשלחו לגירוש והשמדה בשנת 1942.

Lina Sandelowski and Heinz Maretzki

لينا سندלבסקי وهيئن
مارצקי הגיעו إلى برلين
في يونيو 1942 كما ربي

תמונה חתונה של לינה
סנדלבסקי והיינץ מרכז
בברלין 1941

רחוב מישלי Michellystrasse

(על. Эргоновская)

8

בנו מישלי (1827-1904), איש עסקים, אדם חשוב במוסצת של הקהילה היהודית ומושצת העירונית (1878-1899). הוא בא משפחה בקניגסברג. יתרונוטוי לעיר, במיוחד בתחום מדיניות המסעד, היו כה גדולים עד שהעיר קניגסברג קראה לו הרובע זה שנבנה על שמו לאחר מותו. בשנת 1933 שינו הנאצים את שם הרחוב לרחוב זלצושין. היה צורך למחוק כל ذכר לגופם של יהודים.

